

Hagymavásár*

1.

Bánati mezőgazdasági kisközség a Tisza mentén. Legjobban illik rá a Sárfa lu elnevezés. Széles utcák, földszintes fehérre, sárgára, zöldre meszelt kis házak, ravasz boltosok, csendes kiskocsmák. Nyáron talán jólátú kertek: télen a kietlen némaság. Alvó vidék, szerb-magyar vegyes lakosú talu. Az ódon sárgafalú katolikus templomban az uraság jövőitábol széphan gu harang szól.

Csóka lakossága nagyobbára földnélküli zseller, torpe- vagy eseu eg kisbirtokos. Ipa ros ang akad. Egy uradalom van, amelyben úgyszólván minden elet osszpontosul. A sze geny nep napszámmal keresi kenyerét. Bu zat, tengerit es egy-ket szukséges takarmány no venyt termelnek. A földhozragadt paraszti ság nehany evvel ezelott az uradalom peida jat kovetve hagymával vetette be párnoidas tolddarabjanak egy részét, abban a remeny ben, hogy a zolasegarú valamennyivel tobb penzt hoz a hideg tuzhelyu konyhara. Nin csen itt sem egyesulet, sem munkasszervezet. Ugy el a földmunkasság mint egy türelmes, vegtetekig kárto szelud nyáj. Nem tudnak semmiről, nem hallanak semmiről, csak dol goznak kora reggeitől késő estig szakadatla nul. A tel beültával a széles talusi utcakat bokáig, sőt térdig erő sár borítja, a nyúlós, hideg latyak az egész falut elborítja. Az ut cak olyan üresek, mintha a közseg lakatlan lenne, a lakosság folyton csak dolgozik: nem tuani mit, de dolgozik.

Tél közepe. a vöröshagyma a szerűkben, padlásokon, másutt a görékban vagy a kam rákban berakva lassan érik. Csírázik: eladá sra vár. A kezüket tördelik, töpregenek: — elrohad a drága szép hagyma! Ezt viszont nagyon jól tudják a kereskedők. Azt is tud ják, hogy meddig lehet a hagymaszállítást elhúzni. Ennek a kegyetlen időhúzásnak minden napja dermesztően hat. Kétségbeejtő. Már-már azt hiszik, hogy hiába vetették, hiába gondozták. Ha az idén nem kell az áru, a „jó hajma”, mit tesznek vele. Sok minden re kell az a kis pénz, rendesen elosztva, és most egyetlen nap mulasztás keresztülhúzza számításukat. S bárgyú okoskodások közepete az izgalmas várakozás napokig, sőt hete kig is eltart.

*) Ezt a cikket a HID-től átvette és 1939 február hó 18-án közzétette a Párizsban megjelenő „Szabad Írás” című kommunista lap.

2.

A kisvárosi kereskedelmi cég, amely inkább szállításokkal és közvetítésekkel foglalkozott, évekkal czelőtt elhatározta, hogy a bőséges keresetet ígérő hagyma-üzletbe kezd. A vöröshagyma abban az időben mind beföldön, a passzív vidékeken, mind külföldön keresett áru volt. Az árak rendkívül alacsonyak, a termés nagyon jó, a kereslet igen élénk, ezek mind-mind összetevői voltak annak a sóvár ígéretnek, amit a fondorlatos gondolkodású kereskedő agyában szült a sárfaluban lebonyolított hagymavásár képzeletre. Sisitka Dániel, a cég bevásárlója nemcsak külalakra, hanem jellemben is teljesen megfelelt feladatának. Köpcős, gögös ember, szúrós tekintete keresztülhatol az emberen, kemény, érces, kicsit rekedtes hangja fölcsendülésekor megdöbbeneti a parasztot. Unintelligens szoknyavadász, a főnökén kívül mindenkit lenéz és a parasztot gyűlöli.

Dermesztő téli reggel indultunk a bánati sárfaluba hagymát vásárolni. Mint gyakor nok voltam alkalmazásban a „G. F.” cégnél, amely a kifizetések ellenjegyzésére küldött ki engem Sisitka úrral. Az úton háborús élményeiről beszélt, a lövészárkok borzalmait kihagyva inkább a szerelmi kalandjait mondta el. A bécsi szappangyáros lányától kezdve a przemysli gabonakereskedő lányáig minden nő az ő daliás alakjába akadt bele és a háborús idők szabadon lophatott gyümölcsét éjszakáról-éjszakára szürcsölték. Szülővárosáról már nincsenek ilyen kedves emlékei.

— Itt csak bitang parasztot látok. Siránkoznak a munkakerülő nyomorultak.

Megérkezve a faluba felkerestük Sztantics Gyóka gazdálkodót, aki többek között a községházán is tisztséget töltött be. A bandagazdák tulajdonságaival bőségesen megáldott ember kereskedelemmel is foglalkozott és ő igazította útba a sártengerben a hagymatermelő parasztokat és a bevásárlókat. Ezért a kevesebbé fáradságos munkáért kétszáz dinár közvetítői jutalékot kapott.

3.

Az első termelő, akihez beállítottunk, F. N. fölműves. Az utcán mindenütt hatalmas sártenger, alig tudtunk átlábolni. Háza előtt úgyszólván. Rozoga, kis fehérre meszelt parasztházban lakik. Az udvaron a kocsai a tenegyig merült a latyakban. A lomposzórú házörző kutyán csörögtek a megszáradt sárgumók, a baromfiak és az egyetlen sertés ugyancsak nyúlós sárcsomókat cipeltek lábu-

kon. A hova lép, a hova néz az ember, mindenütt az ingoványszerűen süppedő sár. A gyerekek dideregve léptek ki a gang alól, rongyos papucsuk vagy repedezett klumpájuk hamar megtelt hideg lével. Ügyetlen köszönetések után a gazdálkodó meghunyászkodó alázattal vezetett bennünket a szérűhöz, a hova nagy gondossággal volt berakva az aranyárga színű vöröshagyma. Óriási fejek, szép, szabályosalakú egészséges hagymák. A gazda azt mondta, hogy „lánycsecsű” fajta. Az egész család szinte kórusban dicsérte, hogy milyen jó íze van és egy cseppet sem erős. Sisitka úr közömbösen hallgatta a termelő család dicséretét. Hidegen, megvető fölényvel tekingetett körül, majd blazirtan megkérdezte:

— Hogy adja?

A gazda egy ideig gyámoltalanul hallgatott, tanácstalanul feleségére emelte tekintetét, majd halkán kibökte:

— Harmincöt para kilója, kérem!

A faluban előttünk még nem járt kereskedő, a hagymakeresletről a gazdák semmit sem tudtak. Fogalmuk sem volt az áráról, hogy mit kérjenek.

— Húsz para! — ígért találomra Sisitka úr.

— De, kereskedő úr, nem adhatom annyira. Vetés, szedés, behordás, az mind drága munka. Az egész család hetekig dolgozott rajta. Meg a föld. És én úgy számítottam, hogy a hajma árából fizetem ki az adót.

— Egy parával se többet. Van köztük nedves is. Es ha elhozzák a mázsára megtisztítják nekem, mert visszaküldöm az egészet.

A gazdálkodó megremegett. Tanácstalanul hallgatott. Még akart valamit szólni, de Sisitka úr hideg, szúrós tekintete megakadályozta ebben. Ismét feleségére nézett, mint ha támaszt keresne.

— Hát, — mit csináljak. Legyen. Mikor szedik?

— Reggel!

Máris mentünk tovább. Egyik termelőtől a másikig, akár a végrehajtók. Mindenütt ez a hideg kíméletlen eljárás. A toprongyos termelők kértek, könyörögtek, hogy egy kicsit jobb árat szabjunk, de Sisitka úr makacsul kitartott a legalacsonyabb ár mellett. Az egyik asszony, aki mindennap gondosan kezelte, ápolta, törülgette a pár métermáza hagymát, — szemei könnybelábadtak, amikor meghallotta az árat.

4.

Egy nap alatt tizennégy termelőt látogatunk meg. Tizennégy helyen indult meg nagy sebbel-lobbal a munka. Asszonyok, férfiak, öregek, fiatalok ültek be a szérűbe vagy mentek fel a padlásra és sietve nekikezdtek

a hagymaszedésnek. Előbb eltakarították a szalmát, amely a hagymát a fagyástól megvédte, azután minden hagymafejet kézbevettek. Óvatosan lesztek róla a sárgás, megbarnult, megfeketedett héjakat, a rosszakat, megpuhultakat, rothadtakat félredobálták. A többi szakajtókba, vékákba vagy edényekbe gyűjtötték össze.

Délután sorbajártuk mindegyiket és felülvizsgáltuk, hogy rendesen szedik-e az árut. A kiválogatott, megtisztított hagymát kölcsönként zsákokba töltötték és a telt zsákokat a házvégen ácsorgó férfiak cepelték le a padlásról az udvarra, ahol gúlákba rakták. A család apraja-nagyja dolgozott, több helyen még a rokonokat is befogták a munkába. Hosszú órák nehéz munkája után örömmel fellelékeztek:

— Na!... ez körülbelül most egy mázsa. Húsz dinár.

Sisitka úr idegesen köszörlögte torkát. Egy darabig némán nézte a kapkodó munkát, de amikor már többen nekibátorodtak és megszólaltak; megsokalta és rászólt az egyik öregasszonyra:

— Jobban szedje. Alaposabban válogassa ki. Az apraját hajítsák el, az a kutyának sem kell.

A hagymaszedők ijedten néztek fel a gögösen ágaskodó emberre, majd nagy sietséggel és figyelemmel iparkodtak eleget tenni a szigorú parancsuknak. Csak a tekintetekben húzódtott meg némi lázadás. Hallgattak és a földre néztek.

5.

Másnap reggel Sisitka úr nagyon jókedvű volt. A jól sikerült üzlet örömeiben előszedte régi jólbevált tapasztalatait és okoskodva meghúzta a vonalat a falusi és a szállási földműves között. A tanyaiakat nem szereti, a falusiakat megint csak akkor, ha hallgatók, türelmesek és szónéklül leszállítják az árut.

— Szigorúan kell velük bánni, — mondta határozott hangon.

— Az árat a felére lenyomni. Hiszen kell nekik a pénz, mint a cukor. Ilyenkor, télvíz idején, mindenbe belenyugszanak.

A főutcán, a megjelölt udvar előtt, egész kocsikaraván állott. Már órákkal előbb megérkeztek, hogy mázsához jussanak és még a délelőtt folyamán leszállítható a következő fuvar. Az udvaron Sztantics Gyóka várakozott és a jól végzett munkáért a jutalékot emlegette. A raktár ajtajában már állt a mérleg és az elsőnek érkezett parasztkor forgódtak körülötte. Sürgés-forgás, kiabálás, majd az első kocsi előállott. A termelők készségesen segítettek egymásnak, hogy a munka gyorsabban menjen. Leszedték a zsá-

kókat a kocsirol és rakták a mérlegre. Öt-hat zsákot egyszerre. Aztán odaálltak a mérleghez és figyeltek. Sztantics készségesen rakta fel a súlyokat, de Sisitka úr rákiáltott:

— Nem látja, hogy elég? ... Sok! ... Nem látja? ... Vegyen le!

Odanéztem. Összeszámoltam a súlyokat. Kétszáznegyven kiló volt.

— Kétszáznegyven kiló nagyon szűken. Sok. Ne írjon annyit. Kétszázharminchat. Írja.

— Hogy hívják?

— Fehér Nándor. De kérem szépen, ez a hat zsák a kétszázötven kilót is megnyomja. Tessék rátenni.

— A zsákok is nyomnak. Látom jó vizesek — rikácsolt Sisitka. — Különben majd visszamérjük. Kétszázharminchat... öntse ki... Na, elég szép hagyma. Ennek aztán örülni fognak Németországban, mert tudják meg, hogy Amerikába is megy a maguk hagymájuk.

A termelők sehogy sem akartak belenyugodni az igazságtalan mérésbe. A többiek is szinte félték a mázsától. Összeverődtek és tiltakoztak. Félhangosan azt erősítették, hogy hiba van a mérés körül. Olyan olcsón adják a drága szép hajmát, és még szűken is mérik.

— Na, mi lesz? — szólt rájuk Sisitka úr. Megsejtette, hogy mit akarnak és idejében megakadályozta azt, hogy a gazdák egymásközt megállapodjanak. Az elégedetlenkedők szétszéledtek, újabb kocsi állt a raktár elé, a termelő fellép a göré lépcsőjére.

— Neve?

— Varga Sándor.

— Rakja a mázsára!

Egy-két zsák, három, négy, öt. Mérik. Kétszáznegyvenöt. Varga Sándor szólni akart, mert tényleg jóval több volt, de Sisitka élesen közbeavatott:

— Mi ez?

Amikor ugyanis kiöntötték az első zsák tartalmát, a szerteguruló hagyma egyrésze kicsit vizes volt. A vörös héjakon barna, sáros foltok jelezték, hogy a nagy munkával tisztított árut elfogta az eső.

— Mondtam, hogy száraz tiszta hagymát hozzanak, — szólt dühösen Sisitka, majd szinte tajtékzott, amikor folytatta:

— Szedjék rögtön össze. A többiek is segítsenek. Nem kell... Vigye haza!... Dobja a szemétdombra!

Varga Sándor előtt összeomlott a világ. A kereskedő nem veszi át a hajmát. Nem lesz pénz, pedig a kis négyéves Pistike mandulái már egészen megdagadtak és ki kellene vetetni. Mondták ezt már a javasasszonyok is. Mi lesz most, ha nem veteti ki a Pistike manduláit. Már napok óta lázas, meg azután a hideg is rázza. Fásult tekintettel nézett körül, mintha valahonnan segítséget várna. Nem szólt senki. Lehajolt, felemelte az eldobott vizes zsákot és reszkető kezekkel rakta vissza a hagymát. Ügyetlenül magyarázkodott:

— Ejnye, az éccaka elérte egy kicsit az eső. De kár érte...

A többi termelő némán állott az ajtó körül. Baj történt. Érezték a másik paraszt fájdalmát, ez az arcukon is látszott, de semmit sem tehettek.

— Ezt a Vargát kitűrülni! Tovább! — rikácsolt Sisitka.

Zavartan nyúltam a zsebembe, előkotoráztam a ceruzát és a noteszban áthúztam Varga Sándor nevét.

LÉVAY ENDRE

(Megjelent a „Híd” 1938 októberi számában)